

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA PAOLO MENGOCI [PAOLO MENGOZZI]
SECINĀJUMI,
sniegti 2016. gada 13. jūlijā¹

Apvienotās lietas C-154/15, C-307/15 un C-308/15

Francisco F. Gutiérrez Naranjo
pret
Cajasur Banco S.A.U. (C-154/15)
un
Ana María Palacios Martínez
pret
Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (C-307/15),
un
Banco Popular Español SA
pret
Emilio Irlés López,
Teresa Torres Andreu (C-308/15)

(Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada (Granādas komercietiesa Nr. 1, Spānija) (lieta C-154/15) un Audiencia Provincial de Alicante (Alikantes provinces tiesa, Spānija) (lietas C-307/15 un C-308/15) lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Patērētāju līgumi — Negodīgi noteikumi — Valsts tiesas pilnvaras — Atzišana par spēkā neesošu — Sekas — Pienākums atlīdzināt summas, kas iekasētas, pamatojoties uz noteikumu, kurš atzīts par negodīgu — Atpakaļejoša spēka aizliegums — Atbilstība Direktīvas 93/13/EEK 6. panta 1. punktam

Satura rādītājs

I – Atbilstošās tiesību normas	3
A – Direktīva 93/13	3
B – Spānijas tiesības	4
1) Tiesību normas	4
2) Tribunal Supremo (Augstākā tiesa) judikatūra	5

¹ — Oriģinālvaloda – franču.

a) 2013. gada 9. maija spriedums.....	5
b) 2015. gada 25. marta un 2015. gada 29. aprīļa spriedumi	6
II – Fakti, pamatlietas un prejudiciālie jautājumi	6
A – Lieta C-154/15.....	6
B – Lietas C-307/15 un C-308/15	7
1) Lieta C-307/15	7
2) Lieta C-308/15	8
3) Prejudiciālie jautājumi lietās C-307/15 un C-308/15	8
III – Tiesvedība Tiesā	10
A – Par lūgumu lietas C-307/15 un C-308/15 izskatīt paātrināti	10
B – Par rakstveida procedūras un mutvārdu procedūras norisi	10
IV – Juridiskā analīze	10
A – Par lietas C-154/15 kopīgi izvērtējamajiem prejudiciālajiem jautājumiem un lietu C-307/15 un C-308/15 pirmo kopējo jautājumu	11
1) Par Tribunal Supremo (Augstākā tiesa) judikatūras sniegtās patērētāju aizsardzības līmeni salīdzinājumā ar Direktīvu 93/13	12
2) Par Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā dalībvalstīm noteiktā pienākuma apjomu	14
a) Burtiska un maz informācijas sniedzoša interpretācija	15
b) Atgriešanās pie judikatūras	15
c) Piemērošana izskatāmajām lietām	17
B – Par pārējiem prejudiciālajiem jautājumiem.....	20
V – Secinājumi	20

1. Spānijas tiesas ir devušas nozīmīgu ieguldījumu judikatūras attīstībā saistībā ar Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvu 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos², daudzkārt Tiesai uzdotot prejudiciālus jautājumus, tādējādi pēdējai liekot precizēt tās interpretāciju. Šī tiesvedība attiecas uz noteikumiem par procentu likmes minimumu, kas ietverta aizdevuma līgumos, kuri noslēgti ar patērētājiem, un nodarbina Spānijas tiesas un netieši arī Tiesu³. Šajos noteikumos ir

2 — OV 1993, L 95, 29. lpp.

3 — Par to liecina liels skaits lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par šo jautājumu, kas pēdējā laikā iesniegti Tiesai. Šajā ziņā skat. spriedumu, 2016. gada 14. aprīlis, *Sales Sinués un Drame Ba* (C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:252), kā arī lietas, kas pašlaik tiek izskatītas C-349/15, C-381/15, C-431/15, C-525/15, C-554/14, C-1/16 un C-34/16.

paredzēts, ka banka, kura piešķir hipotekāru aizdevumu ar mainīgu procentu likmi, piemēro zemāko ierobežojumu procentu likmju svārstībai, tādējādi, pat ja piemērojamā procentu likme ir zemāka par noteiktu sliekšni (vai “minimumu”), patērētājs turpina maksāt minimālos procentus, kas atbilst minētajam sliekšnim.

2. Šīs lietas izvirza principālu jautājumu, kas tik daudz neattiecas uz pašiem noteikumiem par procentu likmes minimumu, cik uz sekām, ko rada šādu noteikumu atzīšana par negodīgiem. Konteksts, kurā iekļaujas šis jautājums, ir īpašs, jo tas apkopo virkni *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) spriedumu, kuros tā nosprieda, ka patērētāji to summu atmaksu, kuras tie samaksājuši, pamatojoties uz noteikumiem par procentu likmes minimumu, var saņemt tikai, sākot no tās pirmā pasludinātā sprieduma, kurā, pamatojoties uz to negodīgumu, konstatēta minēto noteikumu spēkā neesamība, proti, ar 2013. gada 9. maiju.

I – Atbilstošās tiesību normas

A – Direktīva 93/13

3. No Direktīvas 93/13 preambulas ceturrtā apsvēruma izriet, ka “dalībvalstu pienākums ir nodrošināt to, ka ar patērētājiem noslēgtos līgumos nav negodīgu noteikumu”.

4. Direktīvas 93/13 preambulas divpadsmitajā apsvērumā ir noteikts, ka “valstu tiesību akti, kādi tie ir pašlaik, ļauj paredzēt tikai daļēju saskaņošanu; [...] tā kā dalībvalstīm būtu jādod iespēja, pienācīgi ņemot vērā Līgumu, piešķirt patērētājiem augstāku aizsardzības līmeni ar valsts noteikumiem, kas ir stingrāki, nekā šī direktīva”.

5. Direktīvas 93/13 preambulas sešpadsmitajā apsvērumā Savienības likumdevējs ir precizējis, ka “līgumu noteikumu negodīga rakstura novērtēšanu atbilstoši izvēlētiem vispārējiem kritērijiem [...] jāpapildina ar līdzekļiem dažādu iesaistīto interešu vispārēja izvērtējuma veikšanai; tā kā tam nepieciešama godprātība, tā kā, novērtējot godprātību jāpievērš īpaša uzmanība pušu pozīcijām [...]; pārdevēju vai piegādātāju var uzskatīt par godprātīgu, ja tas izturas godīgi un līdzvērtīgi pret otru līguma pusi, kuras likumīgās intereses tam jāņem vērā”.

6. Direktīvas 93/13 preambulas astoņpadsmitais apsvērumā ir apstiprināts, ka “preču vai pakalpojumu raksturam būtu jāiespaido līguma noteikumu negodīguma novērtējums”.

7. Direktīvas 93/13 preambulas divdesmitajā apsvērumā ir apstiprināts, ka “līgumus būtu jāstāda vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, patērētājam būtu jādod iespēja faktiski izskatīt visus noteikumus un, ja rodas šaubas, priekšroka dodama interpretācijai, kas ir vislabvēlīgākā patērētājam”.

8. Direktīvas 93/13 preambulas divdesmit pirmajā apsvērumā ir noteikts, ka “dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka negodīgus noteikumus neizmanto līgumos, ko pārdevējs vai piegādātājs slēdz ar patērētāju, un gadījumos, ja šādus noteikumus tomēr izmanto, tie nav patērētājam saistoši, bet līgums uz tiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem”.

9. Direktīvas 93/13 preambulas divdesmit ceturtajā apsvērumā ir noteikts, ka “dalībvalstu tiesām [...] jābūt to rīcībā adekvātiem un efektīviem līdzekļiem, lai novērstu tālāku negodīgu noteikumu piemērošanu patērētāju līgumos”.

10. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 3. panta 1. un 2. punktu:

“1. Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

2. Noteikumu vienmēr uzskata par tādu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, ja tas sastādīts jau iepriekš un patērētājam tādēļ nav bijusi iespēja iespaidot to saturu, jo īpaši saistībā ar iepriekš noformulētiem standartlīgumiem.”

11. Direktīvas 93/13 4. pantā ir noteikts:

“1. Neskarot 7. pantu, līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs.

2. Noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, ne arī ar cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā.”

12. Direktīvas 93/13 5. pantā ir noteikts, ka “līgumos, kuros visi vai atsevišķi patērētājam piedāvāti noteikumi ir rakstveidā, šiem noteikumiem vienmēr jābūt sastādītiem vienkāršā, skaidri saprotamā valodā. Ja rodas šaubas par kāda noteikuma nozīmi, priekšroka dodama interpretācijai, kas ir vislabvēlīgākā patērētājam”.

13. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu “dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam, un ka līgums pie tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem”.

14. Atbilstoši Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktam “dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos”.

15. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 8. pantu “dalībvalstis var pieņemt vai saglabāt visstingrākos Līgumam atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas šī direktīva, lai nodrošinātu visaugstāko patērētāja aizsardzības līmeni”.

B – *Spānijas tiesības*

1) Tiesību normas

16. Saskaņā ar Spānijas civilkodeksa 1303. pantu, kurā ir noteiktas sekas, kas izriet no spēkā neesamības konstatēšanas, “ja saistība tiek atzīta par spēkā neesošu, līgumslēdzējiem savstarpēji jāatgriež lietas un cena, līdz ar to augļiem un procentiem [...]”.

17. Atbilstoši *Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias* (Vispārējais likums par patērētāju un lietotāju aizsardzību un citu tiesību aktu pārskatīšanu, turpmāk tekstā – “*LGDCU*”)⁴ 83. pantam “negodīgi noteikumi nav spēkā un ir uzskatāmi par neieklautiem līgumā. Šajā nolūkā tiesa, uzklusījusi puses, atzīst par spēkā neesošiem negodīgos noteikumus, kas iekļauti līgumā, kurš tomēr turpina saistīt puses ar tiem pašiem nosacījumiem, ja vien tas var pastāvēt bez šiem noteikumiem”.

2) *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) judikatūra

a) 2013. gada 9. maija spriedums

18. 2013. gada 9. maija⁵ spriedumā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) saistībā ar kolektīvo prasību, ko patērētāju asociācija bija cēlusi pret trim bankām, izvērtēja noteikumu par procentu likmes minimumu negodīgumu.

19. *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) konstatēja, ka, tā kā tos nevarēja nošķirt no cenas vai atlīdzības, noteikumi par procentu likmes minimumu ietilpa līguma galvenajā priekšmetā, tādējādi principā nebija iespējams pārbaudīt to satura negodīgumu. Tomēr, tā kā Tiesa bija atļāvusi veikt noteikumu, ar ko definē līguma galveno priekšmetu, pārbaudi tiesā, lai nodrošinātu patērētājam augstāku aizsardzības līmeni, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) uzskatīja, ka tā var veikt pārbaudi par noteikumu par procentu likmes minimumu iespējamo negodīgumu, apgalvojot, ka 2010. gada 3. jūnija spriedums *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*⁶ to pilnvaroja veikt pārbaudi, neaprobežojoties tikai ar pārbaudi par to, vai noteikumi ir skaidri formulēti. *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) atzina, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta formulējumā bija paredzēta tikai formāla noteikumu, ar ko definē līguma galveno priekšmetu, pārskatāmības pārbaude. Tomēr saskaņā ar interpretāciju, ko, pēc tās domām, Tiesa sniegusi 2010. gada 3. jūnija spriedumā *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*⁷, tā nosprieda, ka līdztekus šim pirmajam pārskatāmības filtram Spānijas tiesas varēja veikt šo noteikumu otro pārbaudi, kas ir stingrāka par Direktīvā 93/13 paredzēto, pamatojoties uz *LGDCU* 80. panta 1. punktu⁸. *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) uzskata, ka šī tiesību norma nosaka otru pārskatāmības filtru, kura mērķis ir pārbaudīt, vai patērētājs zināja (vai varēja viegli uzzināt) par juridisko un ekonomisko slogu, ko līgums viņam rada. Lai gan *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) nosprieda, ka noteikumi par procentu likmes minimumu bija likumīgi, jo tie atbilda tiesiskajām prasībām par pārskatāmību, un atbilstīgi pirmajai pārskatāmības pārbaudei, tā lēma atšķirīgi attiecībā uz otro pārbaudi⁹. Tādējādi tā atzina noteikumus par procentu likmes minimumu par negodīgiem, konstatēja to spēkā neesamību, vienlaikus saglabājot līgumu, kuros tie ietverti, derīgumu, un lika trim bankām, kas bija lietas dalībnieces tajā izskatāmajā lietā, atcelt minētos esošo līgumu noteikumus un pārtraukt tos izmantot.

4 — Tā kodificētais teksts ir apstiprināts ar 2007. gada 26. novembra *Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el Texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias* (Karāja likumdevīgais dekrēts Nr. 1/2007, ar kuru apstiprina Vispārējā likuma par patērētāju un lietotāju aizsardzību un citu tiesību aktu pārskatīšanu kodificēto versiju, (2007. gada 30. novembra *BOE* Nr. 287).

5 — Spriedums Nr. 241/12 (ES:TS:2013:1916).

6 — C-484/08, EU:C:2010:309.

7 — C-484/08, EU:C:2010:309.

8 — Tajā precizētas prasības, kādām jāatbilst noteikumam, lai to varētu atzīt par pārrēdzamu.

9 — No lietas materiāliem izriet, ka šī otrā pārbaude tiek pasniegta kā jauna *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) prasība. Šī pēdējā uzskatīja, ka, lai noteikumi par procentu likmes minimumu izturētu šo pastiprināto pārbaudi, būtu bijis nepieciešams, lai patērētājam līguma noslēgšanas brīdī būtu bijusi sniegta informācija par dažādiem iespējamajiem scenārijiem, kas saistīti ar procenta likmju pamatoti paredzamu attīstību, vai informācija par izmaksām, salīdzinot tās ar citiem šīs pašas iestādes piedāvātajiem aizdevuma nosacījumiem. Vēlāk savā analizē es atgriezšos pie tā dēvētās *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) novatoriskās nostājas.

20. Uzskatīdama, ka ir piemērojusi *ex novo* apstrīdēto noteikumu stingrāku pārskatāmības pārbaudi, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) pēc prokuratūras lūguma ierobežoja savu sprieduma iedarbību laikā. Tādējādi tā nosprieda, ka atpakaļejošais spēks varētu tikt ierobežots, piemērojot tiesiskās noteiktības principu, taisnīguma principu un nepamatotas iedzīvošanās aizlieguma principu, un pārbaudīja, vai ir ievēroti divi Tiesas pamatnosacījumi, kad to lūdz ierobežot savu spriedumu iedarbību laikā, proti, ieinteresēto personu labticības esamība un būtisku ekonomisku traucējumu rašanās risks¹⁰. Šīs analīzes rezultātā¹¹ tā nolēma, ka spēkā neesamības konstatējums neietekmē nedz situācijas, kuras galīgi ir atrisinātas ar tiesas nolēmumiem, kas ieguvuši *res judicata* spēku, nedz maksājumus, kas veikti pirms 2013. gada 9. maija sprieduma publicēšanas datuma.

b) 2015. gada 25. marta un 2015. gada 29. aprīļa spriedumi

21. 2015. gada 25. martā un 2015. gada 29. aprīlī¹², lemjot par divām individuālajām prasībām, kuras bija celtas pret vienu no kredītiestādēm, kas bija atbildētāja kolektīvajā procesā, kurā tika pieņemts 2013. gada 9. maija spriedums, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) uzskatīja, ka to faktiskie apstākļi bija līdzīgi apstākļiem lietā, kurā tika pieņemts 2013. gada 9. maija nolēmums. Tādējādi tā apstiprināja noteikumu par procentu likmes minimumu negodīgumu. Turklāt tā uzskatīja, ka pastāv tie paši apsvērumi par tiesisko noteiktību, labticību un būtisku ekonomisku traucējumu rašanās riskiem. Šādos apstākļos tā ierobežoja savu 2015. gada 25. marta un 2015. gada 29. aprīļa spriedumu iedarbību laikā, ierobežojot pienākumu atmaksāt summas, kas samaksātas, piemērojot noteikumus par procentu likmes minimumu, ar tām summām, kas iekasētas pēc 2013. gada 9. maija sprieduma publicēšanas datuma, pēc kura beidza pastāvēt ieinteresēto personu labticība.

II – Fakti, pamatlīstas un prejudiciālie jautājumi

A – Lieta C-154/15

22. *Francisco F. Gutiérrez Naranjo* noslēdza ar *Banque Cajasur Banco S.A.U.* hipotekārā aizdevuma līgumu, kurā bija ietverts noteikums par procentu likmes minimumu. *F. Gutiérrez Naranjo* cēla prasību *Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada* (Granādas komercietiesa Nr. 1), pirmkārt, prasot pārtraukt izmantot minēto līguma noteikumu, pamatojoties uz to, ka tas ir negodīgs noteikums, un, otrkārt, prasot atlīdzināt summas, kas saskaņā ar, iespējams, negodīgo noteikumu iekasētas pēc aizdevuma līguma parakstīšanas.

23. *Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada* (Granādas komercietiesa Nr. 1) atgādina Spānijas Augstākās tiesas 2013. gada 9. maija sprieduma saturu un ziņo, ka Spānijas valsts tiesas ir atšķirīgi piemērojušas šo spriedumu, it īpaši attiecībā uz tā iespējamu īstenošanu ne vairs kolektīvas, bet gan individuālas prasības ietvaros. Turklāt, ja būtu uzskatāms par iespējamu nepieļaut to summu atmaksu, kas iekasētas saskaņā ar par negodīgu atzītu noteikumu, sākot ar līguma, kurā ietverts minētais noteikums, noslēgšanu, *Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Granada* (Granādas komercietiesa Nr. 1) jautā,

10 — Attiecībā uz šiem diviem kritērijiem *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) atsaucās uz spriedumu, 2013. gada 21. marts, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180).

11 — *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) uzskatīja, ka i) noteikumi par procentu likmes minimumu ir likumīgi, ii) to iekļaušana līgumos ar mainīgu procentu likmi atbilst objektīviem iemesliem, iii) nav runa par neparastām vai pārmērīgām klauzulām, iv) tirgū to izmantošana ilgu laiku ir pieciesta, v) piespriešana beigt izmantot šādas klauzulas un tās izslēgt to negodīgā rakstura dēļ nav balstīta uz to sekām piemītošo prettiesiskumu, bet uz pārskatāmības neesamību, vi) pārskatāmības trūkums izriet no nepietiekamas informācijas, vii) valsts tiesiskais regulējums ir ticis ievērots, viii) minimālās likmes noteikšanas mērķis atbilst nepieciešamībai saglabāt hipotekāro aizdevumu aktīvu minimālo ienesīgumu un klauzulas tika aprēķinātas tā, lai nerastos būtiskas izmaiņas attiecībā uz izmaksājamajām summām, ix) likums atļauj kreditora aizstāšanu, tādējādi, ka neapmierināts patērētājs var viegli mainīt kredītiestādi, un x) ir vispārināms, ka *restitutio in integrum*, sākot no līguma noslēgšanas brīža, radītu nopietnu ekonomisku grūtību risku.

12 — Attiecīgi spriedumi Nr. 139/2015 (ES:TS:2015:1280) un Nr. 222/2015 (ES:TS:2015:2207).

no kura brīža būtu jāveic attiecīgā atmaksa. Tā arī jautā, vai ar Tiesas judikatūru ir saderīgs šāds ar atlīdzināšanu saistīto seku, kuras izriet no atzīšanas par spēkā neesošu negodīguma dēļ, ierobežojums¹³, lai gan tā tiecas uzskatīt, ka spēkā neesamības seku ierobežošana nav salīdzināma ar iespējamu valsts tiesas varu mainīt to noteikumu saturu, kuri atzīti par negodīgiem.

24. Šajos apstākļos *Juzgado de lo Mercantil nº 1 de Granada* (Granādas komerctiesa Nr. 1), saskaroties ar grūtībām Savienības tiesību interpretācijā, nolēma apturēt tiesvedību un ar lūgumu, kas Tiesas kancelejā iesniegts 2015. gada 1. aprīlī, uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā paredzētās “nesaistīšanas” interpretācija šādā gadījumā ir saderīga ar interpretāciju, ka attiecīgā noteikuma atzīšana par spēkā neesošu tomēr rada sekas līdz brīdim, kad šī atzīšana notiek? Un tādējādi – vai pat tad, ja tas ir atzīts par spēkā neesošu, ir uzskatāms, ka sekas, ko tas radījis savas spēkā esamības laikā, nezaudē savu spēku un iedarbību?”
- 2) Ja tiek izbeigta kāda noteikuma izmantošana (atbilstoši Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam un 7. panta 1. punktam) individuālā prasībā, ko cēlis patērētājs, un tas ir atzīts par spēkā neesošu, vai tas ir saderīgi ar šādas spēkā neesamības ietekmes ierobežošānu? Vai (tiesas) var grozīt to summu atmaksāšanu – kas jāveic komersantam –, kuras patērētājs ir samaksājis, piemērojot noteikumu, kas vēlāk atzīts par spēkā neesošu *ex tunc* nepietiekamas informācijas un/vai nepārskatāmības dēļ?”

B – *Lietas C-307/15 un C-308/15*

1) Lieta C-307/15

25. *Ana María Palacios Martínez* 2006. gada 28. jūlijā noslēdza hipotekārā aizdevuma līgumu ar banku *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA* (turpmāk tekstā – “BBVA”), kurā bija ietverts noteikums par procentu likmes minimumu. 2014. gada 6. martā *A. M. Palacios Martínez* cēla prasību pret BBVA, prasot atzīt minēto noteikumu tā negodīguma dēļ par spēkā neesošu. 2014. gada 3. novembrī *Juzgado de lo Mercantil nº 1 de Alicante* (Alikantes komerctiesa Nr. 1) nosprieda, ka prasības priekšmets ir zudis¹⁴, neskarot summu, kuras BBVA saskaņā ar minēto noteikumu bija iekasējusi pēc 2013. gada 9. maija, atlīdzināšanu *A. M. Palacios Martínez* atbilstoši *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2013. gada 9. maija spriedumā nospriestajam.

26. *A. M. Palacios Martínez* pārsūdzēja šo spriedumu *Audiencia Provincial de Alicante* (Alikantes provinces tiesa). Viņa uzskatīja, ka pirmajā instancē nospriestie nosacījumi par atlīdzināšanu neatbilst nedz Civilkodeksa 1303. pantam, nedz Direktīvā 93/13 noteiktajam principam, saskaņā ar kuru negodīgi noteikumi nav saistoši patērētājiem. Tā kā summas, ko BBVA saņēmusi pēc līguma ar *A. M. Palacios Martínez* noslēgšanas datuma līdz *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) sprieduma pasludināšanai, tika iekasētas, pamatojoties uz līguma noteikumu, kas atzīts par negodīgu, un tāpēc, ka minēto summu atmaksa ir pieprasīta tikai ar minētā sprieduma pasludināšanas dienu, negodīgais noteikums būtu bijis daļēji saistošs patērētājam, lai gan Direktīvā 93/13 ir pieprasīts pilnīgs un beznosacījuma nesaistošs raksturs, lai nodrošinātu pilnīgu patērētāja aizsardzību. Pat pieņemot, ka labticības un būtisku ekonomisku traucējumu rašanās risku kritēriji ir atbilstoši, lai valsts tiesā ierobežotu sekas, kas saistītas ar summu, kas samaksāta saskaņā ar par negodīgiem atzītajiem noteikumiem, atlīdzināšanu, *A. M. Palacios Martínez* apstrīd, ka varētu tikt atzīta BBVA labticība.

13 — Skat. It īpaši spriedumu, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349).

14 — *Juzgado de lo Mercantil nº 1 de Alicante* (Alikantes komerctiesa Nr. 1) nosprieda, ka, tā kā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lēma par līdzīgu spēkā neesošu noteikumu savā 2013. gada 9. maija spriedumā, attiecīgā noteikuma atzīšana par spēkā neesošu tajā izskatāmajā lietā bija lieka, ņemot vērā to, ka BBVA bija viena no trim finanšu iestādēm, kuras bija lietas dalībnieces tiesvedībā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa).

Turklāt *BBVA* neciestu nekādu nopietnu risku, ja tai piespriestu atlīdzināt summas, ko *A. M. Palacios Martínez* tai samaksāja saskaņā ar noteikumu par procentu likmes minimumu, kas tika atzīts par negodīgu. Ja arī pastāv kāds ekonomisks risks, tas drīzāk ir risks, kas radies šīs patērētājas ģimenes ekonomikā.

2) Lieta C-308/15

27. 2001. gada 1. jūnijā *Emilio Irlés López* un *Teresa Torres Andreu* noslēdza ar *Banco Popular Español SA*¹⁵ hipotekārā aizdevuma līgumu, kurā bija ietverts noteikums par procentu likmes minimumu. 2007. gada maijā un jūnijā *Banco Popular Español* piekrita kapitāla palielināšanai, un katra palielinājuma rezultātā tika pārskatīts noteikums par procentu likmes minimumu.

28. *E. Irlés López* un *T. Torres Andreu* cēla prasību *Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Alicante* (Alikantes komercietiesa Nr. 3), lai tiktu atzīta noteikuma par procentu likmes minimumu, kas ietverts 2001. gada līgumā un vēlākos atjauninājuma aktos, spēkā neesamība. Pēc viņu domām, minētais noteikums būtu uzskatāms par negodīgu tā nepārskatāmības dēļ. Papildus *E. Irlés López* un *T. Torres Andreu* lūdza, lai viņu maksājamās summas tiktu pārreķinātas, nepiemērojot apstrīdēto noteikumu, un lai bankai tiktu piespriests viņiem atlīdzināt starpību, sākot no līguma noslēgšanas dienas.

29. 2014. gada 10. novembrī *Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Alicante* (Alikantes komercietiesa Nr. 3) atzina noteikumu par procentu likmes minimumu, kas ietverti apstrīdētajos aktos, spēkā neesamību *ipso jure*, pamatojoties uz to negodīgumu. Tā arī piesprieda *Banco Popular Español* atlīdzināt *E. Irlés López* un *T. Torres Andreu* summas, kuras uzskatāmas par nepamatoti iekasētām saskaņā ar minēto noteikumu, ar procentiem, sākot no līguma noslēgšanas dienas.

30. *Banco Popular Español* pārsūdzēja šo spriedumu *Audiencia Provincial de Alicante* (Alikantes provinces tiesa). Apelācijas tiesā *Banco Popular Español* apstrīd noteikuma par procentu likmes minimumu, kas ietverts 2001. gada līgumā un divas reizes grozīts 2007. gadā, negodīgumu un apgalvo, ka tā saviem līgumslēdzējiem ir sniegusi pietiekamu informāciju. Jebkurā gadījumā *Banco Popular Español* apgalvo, ka pirmās instances tiesa, tai piespriežot ar atpakaļejošu datumu atmaksāt it kā nepamatoti iekasētās summas, ir atkāpusies no *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2013. gada 9. maija spriedumā izstrādātās judikatūras. Tādējādi 2014. gada 10. novembra spriedums būtu jāatceļ.

3) Prejudiciālie jautājumi lietās C-307/15 un C-308/15

31. *Audiencia Provincial de Alicante* (Alikantes provinces tiesa) apšaubu sodu par negodīgiem noteikumiem piemērošanas apjomu. Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts aprobežojas ar prasību, lai šādi noteikumi nebūtu saistoši patērētājam, kā noteikts valsts tiesību aktos. Jautājums par to summu atlīdzināšanu, kas samaksātas, pamatojoties uz par negodīgiem atzītajiem noteikumiem, nav saskaņots *a priori* ar minēto direktīvu. Tomēr iesniedzējtiesa šajās divās lietās jautā, vai lietderīgai iedarbībai, preventīvai iedarbībai un pilnīgai patērētāja aizsardzībai ir pretrunā tas, ka Direktīva 93/13 mudina interpretēt Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu kā tādu, kurš arī neuzliek dalībvalstīm pienākumu noteikt nosacījumus atlīdzībai, kas izmaksājama patērētājiem, kuriem ir piemēroti šādi noteikumi. Minētā tiesa turklāt jautā, vai *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) izlemtā atlīdzības ierobežošana nebūtu pretrunā Tiesas aizliegumam valsts tiesām pārskatīt vai mainīt par negodīgiem atzīto noteikumu saturu. Tā kā Tiesas judikatūra uzliek pienākumu valsts tiesām izdarīt visus secinājumus, kas saskaņā ar valsts tiesībām izriet no noteikuma atzīšanas par negodīgu¹⁶, jautājums ir par to, vai ar direktīvu noteiktais negodīgu noteikumu nesaistošais raksturs būtu jāsaprot absolūti jeb bez

15 — *Banco Popular Español* nebija starp tām trim kreditiestādēm, kas bija puses tiesvedībā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa), kurā tika pasludināts 2013. gada 9. maija spriedums.

16 — *Audiencia Provincial de Alicante* (Alikantes provinces tiesa) šeit it īpaši atsaucas uz spriedumiem, 2012. gada 26. aprīlis, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242), kā arī 2013. gada 30. maijs, *Jóros* (C-397/11, EU:C:2013:340).

nosacījumiem vai arī, gluži pretēji, tas ir pielāgojams. Visbeidzot, pieņemot, ka Tiesas noteiktie kritēriji, lai izlemtu ierobežot savu spriedumu atpakaļejošā spēka ietekmi, ir atbilstoši tādās situācijās, kādu izskatīja *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa), *Audiencia Provincial de Alicante* (Alikantes provinces tiesa) apšauba, ka var tikt atzīta banku, kas nepārprotami atradās izdevīgākā situācijā nekā patērētāji, labticība. Attiecībā uz būtisku ekonomisku traucējumu rašanās risku iesniedzējtiesa apšauba, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) tiešām saskārās ar šādu risku, ņemot vērā, ka tā pamatojās tikai uz tā “vispārzināmo” raksturu, nenosakot precīzus kvalitatīvus vai kvantitatīvus apstākļus.

32. Šajos apstākļos *Audiencia Provincial de Alicante* (Alikantes provinces tiesa), saskaroties ar grūtībām Savienības tiesību interpretācijā, nolēma apturēt tiesvedību un ar lūgumu, kas Tiesas kancelejā saņemts 2015. gada 25. jūnijā, uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

- “1) Vai ar direktīvas [93/13] 6. panta 1. punktā paredzēto [negodīgo noteikumu] nesaistīšanas principu ir saderīgi tas, ka ar atlīdzināšanu saistītās sekas, kuras izriet no noteikuma par procentu likmes minimumu, kurš iekļauts aizdevuma līgumā, atzīšanas par spēkā neesošu, netiek piemērotas ar atpakaļejošu spēku, sākot ar līguma noslēgšanas datumu, bet ar vēlāku datumu?
- 2) Vai iesaistīto personu labticības princips, kas kalpo par pamatu no negodīga noteikuma [atzīšanas par spēkā neesošu] atvasināta atpakaļejošā spēka ierobežojumam, ir Savienības tiesību autonomš jēdziens, kurš jāinterpretē vienveidīgi visās dalībvalstīs?
- 3) Ja atbilde uz iepriekš minēto jautājumu ir apstiprinoša, kādi apstākļi ir ņemami vērā, lai noteiktu, vai ieinteresētās personas rīkojās labticīgi?
- 4) Jebkurā gadījumā, vai ieinteresētās personas labticībai atbilst profesionālā darbība, kas līguma sagatavošanā ir bijusi pamats nepārskatāmībai, kura radījusi noteikuma negodīgumu?
- 5) Vai būtisku grūtību risks, kas ir pamats no negodīga noteikuma atvasinātā atpakaļejošā spēka ierobežojumam, ir Savienības tiesību autonomš jēdziens, kurš jāinterpretē vienveidīgi visās dalībvalstīs?
- 6) Apstiprinošas atbildes gadījumā uz iepriekš minēto jautājumu, kādi ir vērā ņemamie kritēriji?
- 7) Vai būtisku traucējumu risks ir jānovērtē, ņemot vērā vienīgi to risku, kas var tikt radīts komersantam, vai tomēr jāņem vērā kaitējums, kas tiek nodarīts patērētājam, neatmaksājot visas atbilstoši šim noteikumam par procentu likmes minimumu samaksātās summas?

[Un vienīgi attiecībā uz lietu C-308/15]

- 8) Vai ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā atzīto principu, ka patērētājam nav saistoši negodīgi noteikumi, un ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantā atzītajām tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā ir saderīga no noteikuma par procentu likmes minimumu, kas atzīts par negodīgu tiesvedībā, kuru uzsākusi patērētāju aizsardzības apvienība pret [trim] finanšu iestādēm, spēkā neesamības izrietošās atmaksāšanas ierobežojuma attiecināšana uz individuālām prasībām saistībā ar noteikuma par procentu likmes minimumu atzīšanu par spēkā neesošu tā negodīguma dēļ, kuras cēluši patērētāji, kas noslēguši līgumu par hipotekāro aizdevumu ar citām finanšu iestādēm?”

III – Tiesvedība Tiesā

A – Par lūgumu lietas C-307/15 un C-308/15 izskatīt paātrināti

33. Lietās C-307/15 un C-308/15 iesniedzējtiesa lūdza Tiesai izskatīt minētās lietas paātrinātā procesā, piemērojot Eiropas Savienības Tiesas statūtu 23.a pantu un Tiesas Reglamenta 105. panta 1. punktu. Šis lūgums ar Tiesas priekšsēdētāja 2015. gada 14. augusta rīkojumu tika noraidīts.

B – Par rakstveida procedūras un mutvārdu procedūras norisi

34. Ar Tiesas priekšsēdētāja 2015. gada 10. jūlija lēmumu lietas C-307/15 un C-308/15 tika apvienotas mutvārdu procesā un galīgā sprieduma taisīšanai. Šajās lietās rakstveida apsvērumus iesniedza *E. Irlés López, BBVA, Banco Popular Español*, Spānijas, Polijas un Apvienotās Karalistes valdības un Eiropas Komisija.

35. Lietā C-154/15 rakstveida apsvērumus iesniedza *F. Gutiérrez Naranjo, Cajasur Banco*, Čehijas, Spānijas un Apvienotās Karalistes valdības un Eiropas Komisija.

36. Ar Tiesas priekšsēdētāja 2015. gada 21. oktobra lēmumu lietas C-154/15, C-307/15 un C-308/15 tika apvienotas mutvārdu procesā un galīgā sprieduma taisīšanai.

37. Trīs tagad apvienoto lietu kopīgajā tiesas sēdē 2016. gada 26. aprīlī mutvārdu apsvērumus sniedza *F. Gutiérrez Naranjo, A. M. Palacios Martínez, E. Irlés López, Cajasur Banco, Banco Popular Español, BBVA*, Spānijas un Apvienotās Karalistes valdības, kā arī Komisija.

IV – Juridiskā analīze

38. Iesniedzējtiesu uzdotie jautājumi būtībā skar trīs problēmjaudījumus. Vispirms ir jānosaka, vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam atbilstoši ir ierobežot to ar atlīdzināšanu saistīto seku iedarbību, kuras izriet no noteikumu par procentu likmes minimumu atzīšanas par spēkā neesošiem to negodīguma dēļ. Tad *Audiencia Provincial de Alicante* (Alikantes provinces tiesa) jautā Tiesai, vai, pirmkārt, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ir pareizi piemērojusi labticības un būtisku traucējumu rašanās riska kritērijus atbilstoši 2013. gada 21. marta spriedumam *RWE Vertrieb*¹⁷, kā arī, otrkārt, par to, vai *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) judikatūra par saikni starp risinājumiem, kas pieņemti kā daļa no kolektīvās prasības, un tiem, kas pieņemti individuālajā prasībā, atbilst Savienības tiesībām.

39. Analīzei, ko es gatavojos sniegt attiecībā uz Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu, tomēr vajadzētu būt pietiekamai, lai Tiesa varētu sniegt lietderīgu atbildi iesniedzējtiesai. Šo secinājumu lielākā daļa tādējādi tiks veltīta jautājumiem, kas uzdoti lietā C-154/15, un pirmajam jautājumam, kas kopējs lietām C-307/15 un C-308/15.

17 — C-92/11, EU:C:2013:180.

A – Par lietas C-154/15 kopīgi izvērtējamajiem prejudiciālajiem jautājumiem un lietu C-307/15 un C-308/15 pirmo kopējo jautājumu

40. Principa jautājums, kuru es pieminēju ievadā, būtībā ir par to, vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam atbilstoši ir atzīt dalībvalsts augstākās tiesas - pēc tam, kad par negodīgu atzīts līguma noteikums, kas ietverts starp patērētāju un komersantu noslēgtajā līgumā, un pēc tam, kad ir konstatēta minētā noteikuma spēkā neesamība –, pilnvaras ierobežot šīs paziņojuma sekas, radot tiesības uz to summu atmaksu, kuras patērētājs nepamatoti samaksājis, pamatojoties uz negodīgo noteikumu, tikai sākot ar datumu, kad pieņemts minētās tiesas lēmums, kas apstiprina attiecīgā noteikuma negodīgumu.

41. Lai atbildētu uz šo jautājumu, ir jāveic vairākas provizoriskas analīzes. Viens no pirmajiem argumentācijas soļiem ir noteikt, kāds bija *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) pamatojums, kad tā pasludināja 2013. gada 9. maija spriedumu. Tā apgalvo, ka ir pārsniegusi Direktīvā 93/13 patērētājam noteikto aizsardzības līmeni, kurā, veicot tikai minimālu saskaņošanu šajā jautājumā, faktiski ir ļauts dalībvalstīm paredzēt stingrākus noteikumus¹⁸. Ja tas tā būtu, spēkā neesamības ietekmes ierobežošana nevarētu tikt izskatīta, ņemot vērā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu, jo stingrāki aizsardzības pasākumi pēc būtības ietilpst tādā jomā, kas nav saskaņota ar direktīvu.

42. Tādējādi, lai atbildētu uz principālu jautājumu par to, kas tiesai ir jādara vai ko tā var darīt, ja ir konstatēti negodīgi noteikumi, tomēr ir vispirms jāatgriežas pie būtiskākiem apsvērumiem par *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) veikto noteikumu par procentu likmes minimumu atzišanu par negodīgiem noteikumiem. Tas ir vēl jo delikātāks jautājums, jo tiesa šajās trīs apvienotajās lietās, pirmkārt, nav tā tiesa, kas veica šo atzišanu, un, otrkārt, tā neapstrīd noteikumu par procentu likmes minimumu negodīgumu¹⁹. Šajā nolūkā es tādējādi precizēju, ka šī sākotnējā jautājuma atrisināšanu nevajadzētu uzskatīt par mēģinājumu paplašināt šī prejudiciālā nolēmuma skarto jautājumu loku, bet, gluži pretēji, kā nepieciešamu un neizbēgamu priekšnoteikumu, lai sniegtu lietderīgu atbildi iesniedzējtiesām.

43. Pēc tam, kad būšu noteicis, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lemjot netika pārsniegusi Direktīvā 93/13 patērētājam noteikto aizsardzības līmeni, un tādējādi būšu pārbaudījis pieprasītās interpretācijas atbilstību, man atliks vien noteikt minētās direktīvas 6. panta 1. punktā dalībvalstīm noteiktā pienākuma apjomu.

18 — Skat. Direktīvas 93/13 8. pantu. Tomēr jāatzīmē, ka šis pants atsaucas uz iespēju dalībvalstīm pieņemt vai saglabāt visstingrākos "noteikumus", un es sev jautāju, cik lielā mērā valsts tiesas, pat augstākās tiesas, spriedums var tikt uzskatīts par "noteikumu" Direktīvas 93/13 8. panta izpratnē. Jānorāda arī, ka Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Direktīva 2011/83/ES par patērētāju tiesībām (OV 2011, L 304, 64. lpp.) papildināja Direktīvu 93/13 ar jaunu 8.a pantu, kas uzliek pienākumu dalībvalstīm, ja tās pieņem noteikumus saskaņā ar šīs pēdējās 8. pantu, par to informēt Komisiju.

19 — Tiesa vairākkārt ir atgādinājusi, ka tās kompetence "attiecas uz negodīgu noteikumu jēdziena interpretāciju [...], kā arī uz kritērijiem, kurus valsts tiesa var piemērot vai tie tai ir jāpiemēro, izvērtējot līguma noteikumu saskaņā ar Direktīvas [93/13] tiesību normām, ar to saprotot, ka minētajai tiesai ir jālemj, ņemot vērā minētos kritērijus, īpaša līguma noteikuma konkrētu noteikšanu atkarībā no lietas apstākļiem" (spriedumi, 2012. gada 26. aprīlis, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 22. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī 2013. gada 21. marts, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 48. punkts). Šajā ziņā skat. spriedumus, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 45. punkts); 2015. gada 23. aprīlis, *Van Hove* (C-96/14, EU:C:2015:262, 28. punkts), kā arī 2015. gada 9. jūlijs, *Bucura* (C-348/14, nav publicēts, EU:C:2015:447, 46. punkts)). Tā kā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ir balstījusi savu argumentāciju uz Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu, tiesu sadarbības vārdā, kas raksturīga Eiropas tiesību sistēmai, būtu bijis vēlams, lai tā vērstos Tiesā ne vien attiecībā uz problēmjautājumiem par to noteikumu pārskatāmības pārbaudi, kas nosaka līguma pamatpriekšmetu, bet arī par to, vai iespēja ierobežot sava sprieduma, kurš bija pirmais šajā jomā, iedarbību laikā atbilst Savienības tiesībām.

1) Par *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) judikatūras sniegtās patērētāju aizsardzības līmeni salīdzinājumā ar Direktīvu 93/13

44. Šo trīs lietu pamatā ir virkne *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) spriedumu. Īsi rezumējot un ciktāl mana izpratne par šiem spriedumiem ir pareiza, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) nosprieda, ka aizdevuma līgumos ietvertie noteikumi par procentu likmes minimumu bija noteikumi, kuri attiecas uz līguma galveno priekšmetu un kuru negodīguma pārbaude, pamatojoties uz Direktīvu 93/13, principā ir izslēgta, ar nosacījumu, ka minētie noteikumi ir vienkārši un skaidri formulēti. *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) uzskatīja, ka noteikumi par procentu likmes minimumu ir gramatiski saprotami un tādējādi tie iztur formālas pārskatāmības pārbaudi. Tomēr tā uzskatīja, ka komersanti, kuri minētos noteikumus bija iekļāvuši stridīgajos līgumos, nav snieguši pietiekamu informāciju, lai izskaidrotu to patieso nozīmi, un ka prasība par materiālu pārskatāmību nebija izpildīta. Tā nosprieda, ka minētie noteikumi ir negodīgi. Tad, lai gan Spānijas tiesību sistēmā esošais princips būtu negodīgu noteikumu spēkā neesamība *ab inito*, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa), ņemot vērā īpašus apstākļus, kas, pēc tās domām, pastāvēja, nolēma noteikumus par procentu likmes minimumu atzīt par negodīgiem, tikai sākot ar datumu, kad tika publicēts pirmais spriedums, proti, ar 2013. gada 9. maiju.

45. Ja es pareizi saprotu *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) spriedumu, šķiet, ka tā uzskatīja, ka, pastiprinot noteikumu pārskatāmības kontroli ar prasību par materiālu pārskatāmību, tā bija pārsniegusi Direktīvā 93/13 noteikto aizsardzības līmeni. Tā pamatoja ar atbildzināšanu saistīto seku, kuras izriet no noteikumu par procentu likmes minimumu atzīšanas par spēkā neesošu, ierobežošanu ar sprieduma novatorisko raksturu. Jāatzīst, ka es neesmu par to pilnībā pārliecināts, ko apstiprina rūpīga Tiesas judikatūras pārskatīšana.

46. Tādējādi 2014. gada 30. aprīļa spriedumā *Kásler un Káslerné Rábai*²⁰ Tiesai tika vaicāts par to, vai Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts būtu jāinterpretē tādējādi, ka prasība, saskaņā ar kuru līguma noteikumam ir jābūt formulētam vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, ir jāsaprot tādējādi, ka ne tikai attiecīgajam līguma noteikumam ir jābūt patērētājam vienkārši un skaidri saprotamam no gramatiskā viedokļa, bet arī lai patērētājam būtu saprotami līguma noteikuma izmantošanas ekonomiskie iemesli. Tiesa konstatēja, ka šī pati prasība par vienkāršu un skaidri saprotamu formulējumu ir ietverta arī Direktīvas 93/13 5. pantā, kurā ir paredzēts, ka līguma noteikumiem “vienmēr” ir jābūt sastādītiem vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, un tās preambulas divdesmitajā apsvērumā, saskaņā ar kuru patērētājam būtu jānodrošina faktiski izskatīt visus līguma noteikumus²¹. Tiesa uzskata, ka minētā prasība “ir piemērojama jebkurā gadījumā, tostarp arī tad, ja noteikums ietilpst Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta piemērošanas jomā un tādējādi uz to nav attiecināms tā negodīguma novērtējums, kas paredzēts šīs direktīvas 3. panta 1. punktā”²². Tiesa arī nosprieda, ka šai pārskatāmības prasībai, kas ir ietverta Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā, ir “tāda pati piemērojamība kā šīs direktīvas 5. pantā paredzētajai prasībai”²³. Attiecībā uz minēto 5. pantu Tiesa atgādina sava 2013. gada 21. marta sprieduma *RWE Vertrieb*²⁴ darbības jomu, tajā Tiesa nosprieda, ka pirms līguma noslēgšanas informācija par tā noteikumiem un šī līguma parakstīšanas sekām patērētājam ir ļoti svarīga, jo tieši uz šādas informācijas pamata viņš izlems, vai vēlas uzņemties līgumiskas saistības ar pārdevēju vai piegādātāju²⁵. Tāpēc “paredzētā prasība par līguma noteikumu pārskatāmību tādējādi nedrīkst attiekties tikai uz to saprotāmību no formālā un gramatiskā viedokļa”²⁶ un ir jāsaprot plaši, ņemot vērā, ka ar Direktīvu 93/13 ieviestā aizsardzības sistēma balstās uz ideju, ka patērētājs salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju atrodas nelabvēlīgākā situācijā, tostarp attiecībā uz informētības līmeni²⁷.

20 — C-26/13, EU:C:2014:282.

21 — Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 67. punkts).

22 — Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 68. punkts).

23 — Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 69. punkts).

24 — C-92/11, EU:C:2013:180, 44. punkts.

25 — Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 70. punkts).

26 — Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 71. punkts).

27 — Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 72. punkts).

47. Tiesa secināja, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka “prasība, saskaņā ar kuru līguma noteikumam ir jābūt formulētam vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, ir jāsaprot tādējādi, ka attiecīgajam līguma noteikumam ne tikai ir jābūt patērētājam vienkārši un skaidri saprotamam no gramatiskā viedokļa, bet ka līgumā ir jābūt pārskatāmā veidā norādītam tā [...] mehānisma konkrētajam darbības veidam, [...] kā rezultātā patērētājs, pamatojoties uz konkrētiem un saprotamiem kritērijiem, varētu izvērtēt ekonomiskās sekas, kas tam no tā izriet”²⁸. Tādējādi Tiesa nosprieda, ka konkrētajā gadījumā, kas tai tika iesniegts izvērtēšanai, “iesniedzējtiesai ir jānosaka, vai, ņemot vērā visus atbilstošos faktiskos apstākļus, tostarp reklāmu un informāciju, ko aizdevējs ir sniedzis aizdevuma līguma apspriešanas ietvaros, vidusmēra patērētājs [...] varēja zināt ne vien par starpību, kas parasti pastāv vērtspapīru tirgū starp ārvalsts valūtas pārdošanas kursu un tās pirkšanas kursu, bet arī novērtēt ekonomiskās sekas – kuras var būt visai ievērojamas –, kas tam rodas [apstrīdētā noteikuma] piemērošanas dēļ sakarā ar aizdevuma atmaksu, kura tam būs jāveic, un līdz ar to sava aizdevuma kopējās izmaksas”²⁹.

48. Vēlāk pieņemtajā 2015. gada 9. jūlija spriedumā *Bucura*³⁰ Tiesai tika lūgts precizēt, cik lielā mērā tas, kādā veidā konkrēti kredīta līguma noteikumi ir tikuši formulēti, un noteiktas informācijas neesamība gan līguma noslēgšanas brīdī, gan tā izpildes laikā varētu iesniedzējtiesai likt atzīt konkrētu minētā līguma noteikumu negodīgumu. Atgādinājusi Direktīvas 93/13 28. apsvēruma un 5. panta saturu, Tiesa norādīja, ka “šis pienākums formulēt [vienkārši un skaidri] ir jo svarīgāks tāpēc, ka valsts tiesai ir pienākums izvērtēt noteikuma, kas izstrādāts, to pārkāpjot, negodīgumu, pat tad, ja šis noteikums varētu tikt izvērtēts kā tāds, uz kuru attiecas atkāpe, kas paredzēta Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā. Jāatgādina, ka uz šī tiesību akta noteikumiem, kaut arī tie ietilpst ar šo direktīvu reglamentētajā jomā, to negodīguma novērtējums neattiecas tikai tiktāl, ciktāl valsts kompetentajai tiesai pēc katra atsevišķa gadījuma pārbaudes būtu jāuzskata, ka pārdevējs vai piegādātājs tos ir formulējis vienkāršā un skaidri saprotamā valodā”³¹. No Tiesas pastāvīgās judikatūras³² izriet, ka ļoti būtiska nozīme tiek piešķirta informācijai, kas patērētājam tiek sniegta pirms līguma noslēgšanas. Līdz ar to “iesniedzējtiesai ir jānosaka, vai vidējais patērētājs [...], balstoties uz gada procentu likmes aprēķina nosacījumiem, kas tam ir iesniegti, var novērtēt ekonomiskās sekas, kuras izraisīs to piemērošana, lai aprēķinātu maksājamās summas, par kurām patērētājs būs atbildīgs, un tādējādi kopējās aizdevuma izmaksas”³³. Tiesa uzskata, ka “informācijas neesamība par attiecīgā kredīta atmaksas nosacījumiem, kā arī par šo kredītu pašreizējo noteikumu nosacījumu izmaiņām ir izšķirošie elementi, valsts tiesai veicot analīzi, lai noskaidrotu, vai aizdevuma līguma noteikums par izmaksām, kurā nav iekļauta šāda norāde, ir formulēts vienkārši un skaidri direktīvas [93/13] 4. panta izpratnē”³⁴. Ja valsts tiesa uzskata, ka tas tā nav, tai ir jāizvērtē tā negodīgums³⁵.

28 — Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 75. punkts).

29 — Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 74. punkts).

30 — C-348/14, nav publicēts, EU:C:2015:447.

31 — Spriedums, 2015. gada 9. jūlijs, *Bucura* (C-348/14, nepublicēts, EU:C:2015:447, 50. punkts).

32 — Spriedums, 2015. gada 9. jūlijs, *Bucura* (C-348/14, nepublicēts, EU:C:2015:447, 51. punkts).

33 — Spriedums, 2015. gada 9. jūlijs, *Bucura* (C-348/14, nepublicēts, EU:C:2015:447, 56. punkts).

34 — Spriedums, 2015. gada 9. jūlijs, *Bucura* (C-348/14, nepublicēts, EU:C:2015:447, 61. punkts).

35 — Spriedums, 2015. gada 9. jūlijs, *Bucura* (C-348/14, nepublicēts, EU:C:2015:447, 62. punkts).

49. Jāatzīst, ka 2014. gada 30. aprīļa spriedums *Kásler un Káslerné Rábai*³⁶ un 2015. gada 9. jūlija spriedums *Bucura*³⁷ tika pasludināti pēc *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) 2013. gada 9. maija sprieduma. Tomēr tie ir tikai loģisks turpinājums virknei agrāk pasludinātu spriedumu, tostarp 2013. gada 21. marta spriedumam *RWE Vertrieb*³⁸, uz kuru *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) daudzkārt atsauca 2013. gada 9. maija spriedumā un kurā jau bija uzsvērtā saikne starp Direktīvas 93/13 5. panta prasību par pārskatāmību un tas, cik ļoti svarīga ir iepriekšēja informācija pirms līguma noslēgšanas, lai nodrošinātu patērētāja apzinātu piekrišanu³⁹.

50. Turklāt minētajā spriedumā *RWE Vertrieb*⁴⁰ ir atgādināts, ka “saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Tiesas sniegtā Savienības tiesību normas interpretācija, istenojot ar LESD 267. pantu uzticēto kompetenci, izskaidro un vajadzības gadījumā precizē šīs normas nozīmi un apjomu, kādā tā ir vai būtu jāsaprot un jāpiemēro no tās spēkā stāšanās brīža. No minētā izriet, ka šādi interpretētu normu tiesa var piemērot un tai to vajag piemērot tiesiskām attiecībām, kas ir radušās un ir nodibinātas pirms sprieduma par lūgumu sniegt interpretāciju taisīšanas, ja turklāt ir izpildīti nosacījumi tāda strīda, kurš attiecas uz šī noteikuma piemērošanu, izskatīšanai kompetentās tiesās”⁴¹. Pats par sevi spriedums *RWE Vertrieb*⁴² jau ietvēra spriedumu *Kásler un Káslerné Rábai*⁴³ un *Bucura*⁴⁴ aizmetņus. Tādējādi, atzīstot noteikumus par procentu likmes minimumu par negodīgiem noteikumiem, it īpaši tādēļ, ka nebija pieejama iepriekšēja informācija, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) negāja tālāk par Savienības tiesību prasībām, piedāvājot patērētājam augstāku aizsardzības līmeni, nekā noteikts Direktīvā 93/13, bet gan, gluži pretēji, piemēroja šajā pēdējā ietvertās prasības⁴⁵.

51. Tā kā šis jautājums ir noskaidrots, tagad ir jāveic Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta analīze.

2) Par Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā dalībvalstīm noteiktā pienākuma apjomu

52. Pēc tam, kad būšu konstatējis, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta formulējumam piemīt zināma neskaidrība, es pievērsīšos Tiesas judikatūrai, lai noteiktu pamatprincipus, kas ir pamatā tās veiktajai Direktīvas 93/13 interpretācijai vispār un it īpaši šīs direktīvas 6. panta 1. punkta interpretācijai. Visbeidzot šīm lietām piemērošu manis izdarītos starpposma secinājumus.

36 — C-26/13, EU:C:2014:282.

37 — C-348/14, nav publicēts, EU:C:2015:447.

38 — C-92/11, EU:C:2013:180.

39 — Spriedums, 2013. gada 21. marts, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 43. un 44. punkts). Tiesa pēc tam vienmēr ir veltījusi īpašu uzmanību patērētājam pieejamās informācijas apjomam. Šajā ziņā skat. spriedumu, 2000. gada 27. jūnijs, *Océano Grupo Editorial et Salvat Editores* (no C-240/98 līdz C-244/98, EU:C:2000:346, 25. punkts). Turklāt nevar apgalvot, ka visas neskaidrības izrietēja no 2010. gada 3. jūnija sprieduma *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309). Šajā pēdējā spriedumā Tiesa gan atzina, ka Spānijas tiesiskais regulējums pamatlietā, kas atļauj līguma noteikumu negodīguma pārbaudi tiesā attiecībā uz līguma galvenā priekšmeta definēšanu vai atbilstību starp cenu un atlīdzību, no vienas puses, un pret to apmaiņā sniegtajiem pakalpojumiem vai precēm, no otras puses, ļāva nodrošināt augstāku aizsardzības līmeni nekā Direktīvā 93/13. Tomēr minētais regulējums atļāva šādu pārbaudi, tostarp, ja šie noteikumi bija sagatavoti vienkāršā un skaidri saprotamā valodā (skat. spriedumu, 2010. gada 3. jūnijs, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309, 24. un 42. punkts)).

40 — Spriedums, 2013. gada 21. marts (C-92/11, EU:C:2013:180).

41 — Spriedums, 2013. gada 21. marts, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 58. punkts un tajā minētā judikatūra).

42 — Spriedums, 2013. gada 21. marts (C-92/11, EU:C:2013:180).

43 — Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis (C-26/13, EU:C:2014:282).

44 — Spriedums, 2015. gada 9. jūlijs (C-348/14, EU:C:2015:447).

45 — No Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta formulējuma skaidri izriet, ka noteikumam par līguma galveno priekšmetu, ja tas neatbilst skaidrības un saprotamības prasībām, var veikt negodīguma pārbaudi saskaņā ar Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta noteikumiem.

a) Burtiska un maz informācijas sniedzoša interpretācija

53. Ja ir konstatēti negodīgi noteikumi, Direktīva 93/13 uzliek pienākumu dalībvalstīm, pirmkārt, noteikt, ka tie “atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam” (Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts) un, otrkārt, “nodrošināt, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos” (Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkts).

54. Ir skaidrs, ka Savienības likumdevējs nav gājis tālāk, nosakot sodus par negodīgiem noteikumiem un it īpaši nosacījumus, ar kādiem dalībvalstīm ir jānodrošina to saistošas ietekmes neesamība, kas noteikta Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā. Tagadnes izmantošana (“nav saistoši”) neko neliecina par minētā likumdevēja iespējamo nodomu noteikt to, ka šiem noteikumiem nav saistoša spēka, ar atpakaļejošu datumu⁴⁶. Šis pats likumdevējs ir skaidri izvēlējis neizmantojot precīzāku juridisku terminu, kāda būtu bijusi, piemēram, skaidra atsauce uz spēkā neesamību, atcelšanu vai izbeigšanu. Izmantotais termins ir pilnībā neitrāls⁴⁷, kā to jau atzina ģenerāladvokāte V. Trstenjaka [V. Trstenjak] savos secinājumos lietā *Invitel*⁴⁸.

55. Šāda neitralitāte dabiski ir izskaidrojama ar tiešu atsauci uz valsts tiesību aktiem⁴⁹. Vai ir pietiekami atstāt dalībvalstīm iespēju negodīgu noteikumu nesaistoša rakstura neesamību brīvi noteikt saskaņā ar to izvēlētiem nosacījumiem? Lai norādītu šā panta darbības jomu un tā kā ar tā tekstu šajā nolūkā nebūs pietiekami, ir jāatgriežas pie Tiesas judikatūras attiecībā uz Direktīvu 93/13 vispārīgi un it īpaši minētās direktīvas 6. panta 1. punktu.

b) Atgriešanās pie judikatūras

56. Tiesai vairākkārt ir nācies uzsvērt Direktīvas 93/13 vietu Savienības tiesību sistēmā.

57. Aprobežojos ar to, ka atgādināšu, ka ar Direktīvu 93/13 ieviestā aizsardzības sistēma ir balstīta idejā, ka patērētājs salīdzinājumā ar komersantu atrodas nelabvēlīgākā situācijā gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas, gan attiecībā uz informētības līmeni, un šī situācija viņam liek piekrist komersanta iepriekš izstrādātajiem noteikumiem bez iespējas ietekmēt to saturu⁵⁰. Ņemot vērā šo nelabvēlīgo situāciju, Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts ir imperatīva tiesību norma, kuras mērķis ir aizstāt formālo līdzsvaru, kas ar līgumu nodibināts starp līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem, ar reālu līdzsvaru, kas var atjaunot minēto pušu vienlīdzību⁵¹. Ņemot vērā šos principus, Tiesa vairākkārtīgi ir nospriedusi, ka valsts tiesai pat pēc savas ierosmes ir jāizvērtē Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā ietilpstoša līguma noteikuma negodīgais raksturs un, to veicot, ir jāizlīdzina starp patērētāju un komersantu pastāvošā nelīdzsvarotība⁵². Tādējādi, lai nodrošinātu Direktīvā 93/13 paredzēto aizsardzību, nevienlīdzīgu situāciju starp patērētāju un tirgotāju var izlīdzināt tikai ar pozitīvu iejaukšanos no to personu puses, kas pašas nav līguma slēdzējas⁵³.

46 — Direktīvas 93/13 preambulas 28. apsvēruma, šķiet, pat izsaka šo ietekmes neesamību nākotnes formā (“nebūs saistošs”).

47 — Ātrs dažādu pieejamo valodu redakciju salīdzinājums nesniedz lielāku skaidrību. Tā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā ir paredzēts, ka negodīgi noteikumi spāņu valodā “no vincularán”, vācu valodā “unverbindlich sind”, angļu valodā “shall [...] not be binding”, itāļu valodā “non vincolano” un portugāļu valodā “não vinculem”.

48 — C-472/10, EU:C:2011:806, 48. punkts.

49 — Skat. arī šo secinājumu 70. zemsvītras piezīmi.

50 — Skat. plašajā judikatūras klāstā spriedumus, 2013. gada 21. marts, *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 41. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī 2016. gada 14. aprīlis, *Sales Sinués* un *Drame Ba* (C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:252, 22. punkts), un rīkojumu, 2015. gada 16. jūlijs, *Sánchez Morcillo* un *Abril García* (C-539/14, EU:C:2015:508, 24. punkts). Skat. arī ģenerāladvokāta M. Špunara [M. Szpunar] secinājumus apvienotajās lietās *Sales Sinués* un *Drame Ba* (C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:15, 21. zemsvītras piezīme).

51 — Skat. plašajā judikatūras klāstā spriedumu, 2012. gada 26. aprīlis, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 34. punkts), un rīkojumu, 2015. gada 16. jūlijs, *Sánchez Morcillo* un *Abril García* (C-539/14, EU:C:2015:508, 25. punkts un tajā minētā judikatūra).

52 — Skat. rīkojumu, 2015. gada 16. jūlijs, *Sánchez Morcillo* un *Abril García* (C-539/14, EU:C:2015:508, 27. punkts).

53 — Skat. plašajā judikatūras klāstā spriedumu, 2009. gada 6. oktobris, *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, 31. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 41. punkts un tajā minētā judikatūra).

58. Turklāt Tiesa vairākkārt ir norādījusi, ka Direktīva 93/13 kopumā ir līdzeklis, kas nepieciešams Savienībai uzticēto uzdevumu sasniegšanai, it īpaši dzīves līmeņa un kvalitātes paaugstināšanai visā tās teritorijā⁵⁴. Ņemot vērā sabiedrības interešu, uz kurām ir balstīta patērētāju aizsardzība, veidu un nozīmīgumu, Direktīvā 93/13 dalībvalstīm ir noteikts pienākums nodrošināt adekvātus un efektīvus līdzekļus, “lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos”⁵⁵.

59. Lai precīzāk noteiktu to, kādas sekas izriet no līguma noteikuma negodīguma atzīšanas, Tiesa ir nospriedusi, ka ir jāatsaucas ne tikai uz Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta formulējumu, bet arī uz tā mērķiem un vispārējo sistēmu⁵⁶. Runājot par minētā 6. panta formulējumu Tiesa, pirmkārt, konstatēja, “ka, šīs normas teikuma pirmajā daļā atzīstot dalībvalstu zināmu rīcības brīvību attiecībā uz negodīgiem noteikumiem piemērojamā tiesiskā regulējuma definēšanu, ir skaidri noteikts pienākums paredzēt to, ka šādi noteikumi “nav saistoši” [patērētājam]”⁵⁷. Valsts tiesām tādējādi “ir jāizdara visi secinājumi, kas no tā izriet saskaņā ar valsts tiesībām, lai patērētājam [šādi noteikumi] nebūtu saistoši”⁵⁸. Pašas Tiesas vārdiem runājot, “no [Direktīvas 93/13] 6. panta 1. punkta izriet, ka valsts tiesām ir vienīgi pienākums novērst negodīga līguma noteikuma piemērošanu, lai patērētājam tas nebūtu saistošs”⁵⁹.

60. Negodīgi noteikumi “nav saistoši” Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta izpratnē, ja valsts tiesa tos nepiemēro⁶⁰ “vienkāršas un tiešas [...] nepiemērošanas” preventīvā rakstura dēļ⁶¹. Tiesa šajā nolūkā uzskata, ka valsts tiesa nevar korigēt negodīga noteikuma saturu, bet tā vietā tai ir pienākums to nepiemērot⁶². Soda par negodīgiem noteikumiem efektivitāte tādējādi tiek novērtēta attiecībā pret mērķi novērst to izmantošanu⁶³. Tomēr no šī mērķa īstenošanas var atteikties, ja patērētājs skaidri vēlas turpināt būt saistīts ar līguma noteikumu, kaut arī tas ir negodīgs⁶⁴.

61. Tiesa sīkāk netika precizējusi veidu, kā saistošā rakstura neesamība ir jāformulē valsts tiesību sistēmās. Iespējams, tas tai nav jādara, tieši tāpēc, ka šīs kārtības nosacījumi būtu jāizlemj pašām dalībvalstīm. Tāpēc ir loģiski, ka savā judikatūrā Tiesa, šķiet, ir uzskatījusi negodīgu noteikumu spēkā neesamību nevis par vienīgo veidu, lai izpildītu Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta prasības, bet kā vienu iespēju starp citām. Tas it īpaši izriet no tās 2012. gada 26. aprīļa sprieduma *Invitel*⁶⁵, saskaņā ar kuru tā nosprieda, ka valsts tiesību akti, kuros ir paredzēts, ka tiesas atzinums par negodīga noteikuma spēkā neesamību ir saistošs visiem patērētājiem, kas ir noslēguši līgumu ar pārdevēju vai piegādātāju, kurš izmanto minēto noteikumu, atbilst Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta, lasot to kopā ar 7. panta 1. un 2. punktu, prasībām⁶⁶ un ka “piemērojot [negodīgā noteikuma] spēkā neesamības sankciju [...],

54 — Skat. it īpaši spriedumu, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 67. punkts un tajā minētā judikatūra).

55 — Skat. it īpaši spriedumu, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 68. punkts, kurā minēts Direktīvas 93/13 7. pants).

56 — Skat. it īpaši spriedumu, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 61. punkts un tajā minētā judikatūra).

57 — Skat. spriedumu, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 62. punkts).

58 — Skat. spriedumus, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 63. punkts), kā arī 2013. gada 30. maijs, *Jörös* (C-397/11, EU:C:2013:340, 41. punkts) un *Asbeek Brusse un de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 49. punkts). Skat. arī rīkojumus, 2014. gada 3. aprīlis, *Sebestyén* (C-342/13, EU:C:2014:1857, 35. punkts), kā arī 2016. gada 17. marts, *Ibercaja Banco* (C-613/15, EU:C:2016:195, 35. punkts).

59 — Spriedums, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 65. punkts). Mans izcēlums.

60 — Skat. spriedumus, 2013. gada 30. maijs, *Jörös* (C-397/11, EU:C:2013:340, 41. punkts) un *Asbeek Brusse un de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 49. un 57. punkts), kā arī 2016. gada 21. aprīlis, *Radlinger un Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 98. punkts).

61 — Skat. spriedumus, 2013. gada 30. maijs, *Asbeek Brusse un de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 58. punkts), kā arī 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco un Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 31. punkts).

62 — Skat. spriedumu, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 69. un 70. punkts).

63 — Skat. spriedumus, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 78. punkts), kā arī 2016. gada 14. aprīlis, *Sales Sinués un Drame Ba* (C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:252, 21. un 39. punkts).

64 — Skat. spriedumus, 2015. gada 3. decembris, *Banif Plus Bank* (C-312/14, EU:C:2015:794, 27. punkts), kā arī 2016. gada 14. aprīlis, *Sales Sinués un Drame Ba* (C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:252, 25. punkts).

65 — C-472/10, EU:C:2012:242.

66 — Skat. spriedumu, 2012. gada 26. aprīlis, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 39. punkts).

tiek nodrošināts, ka patērētājiem minētais noteikums nav saistošs, tomēr neizslēdzot cita veida valstu tiesību aktos paredzētas piemērotas un efektīvas sankcijas”⁶⁷. Tiesa pēc neilga laika atkal nosprieda, ka valsts tiesiskais regulējums, “kurā paredzēta negodīgu noteikumu spēkā neesamība, atbilst Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta prasībām”⁶⁸.

c) Piemērošana izskatāmajām lietām

62. Kādu mācību var gūt no šīs plašās judikatūras?

63. No tā, kā es to izprotu, man nešķiet, ka tajā ir noteikta sistemātiska vai automātiska saikne starp minētās direktīvas 6. panta 1. punktu un negodīgu noteikumu spēkā neesamību. Citiem vārdiem, spēkā neesamība, šķiet, pēc Tiesas domām, nav vienīgā juridiskā atbilde uz prasību par negodīgu noteikumu saistoša rakstura neesamību. Tas ir tas, kas izriet no citas formulas, kura atrodama, piemēram, 2015. gada 21. janvāra spriedumā *Unicaja Banco* un *Caixabank*, kurā tā norāda, ka “valsts tiesai [ir jāvar] noteikt visas sekas, kādas šim iespējamajam negodīgumam, ņemot vērā Direktīvu 93/13, ir attiecībā uz [...] noteikumu, vajadzības gadījumā to atceļot”⁶⁹.

64. Tādējādi Tiesa nav kategoriski labojusi Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta neskaidro formulējumu. Tā negāja tālāk par šo virspusējo neitralitāti – un varbūt nevarēja to darīt. Ja Tiesai šodien būtu jālemj, ka šis pants ir jāinterpretē tādējādi, ka, pastāvot negodīgam noteikumam, valsts tiesai ir jākonstatē minēto noteikumu spēkā neesamība un jāpiešķir atbilstošas tiesības atlīdzināšanai *in integrum*, proti, no līguma noslēgšanas brīža, tas atņemtu jebkādu lietderīgu ietekmi šīs tiesību normas skaidrajai atsaucei uz valsts tiesībām un būtu grūti izvairīties no pārmetuma par tiesas veiktu saskaņošanu⁷⁰.

65. Tālāk jānorāda, ka valsts tiesību situācija atbilst Direktīvas 93/13 prasībām. No lietas materiāliem skaidri izriet, ka principiālais sods par negodīgiem noteikumiem Spānijas tiesību sistēmā ir to atzišana par spēkā neesošiem, kas paver iespējas uz pilnīgu restitūciju⁷¹. Šis ir civiltiesisko sankciju maksimālais līmenis, kas novērš jebkādas negodīga noteikuma sekas. Tomēr problēmu šajās trīs lietās rada tas, ka augstākā tiesa ir izmantojusi procesuālo noteikumu, kas tai ļauj ierobežot savu spriedumu iedarbību laikā. Šādas iespējas izmantošana attiecībā uz sankcijām par noteikumiem par procentu likmes minimumu radīja turpmāk izklāstīto situāciju.

66. Sākot ar 2013. gada 9. maiju, noteikumiem par procentu likmes minimumu ir jāizzūd no Spānijas tiesību sistēmas. Tie ir jāizslēdz no esošajiem līgumiem, un komersanti vairs nevar tos iekļaut jaunus līgumos, jo jebkuram komersantam, kas iekļauj šādus noteikumus pēc šā datuma, būs gan jāizslēdz minētie noteikumi, gan jāatmaksā summas, kuras samaksātas, pamatojoties uz tiem. Citiem vārdiem, spēkā neesamības pilnīga ietekme – soda princips – tiek garantēta, sākot ar 2013. gada 9. maiju.

67. Attiecībā uz iepriekšējo laika posmu, lai gan noteikumus par procentu likmes minimumu uzskata par negodīgiem un tāvad spēkā neesošiem, komersantiem nav pienākuma atmaksāt uz to pamata samaksātās summas ārkārtas apstākļu dēļ, kurus augstākā tiesa uzskata par pastāvošiem un kuri galvenokārt ir saistīti ar problēmas endēmisko raksturu.

67 — Spriedums, 2012. gada 26. aprīlis, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 40. punkts).

68 — Spriedums, 2013. gada 30. maijs, *Jőrős* (C-397/11, EU:C:2013:340, 43. punkts).

69 — (C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 41. punkts.) Mans izcēlums. Skat. arī rīkojumu, 2016. gada 17. marts, *Ibercaja Banco* (C-613/15, EU:C:2016:195, 37. punkts).

70 — Jāatgādina arī, ka Komisijas ziņojumā par Direktīvas 93/13 piemērošanu (COM(2000) 248, galīgā redakcija, 2000. gada 27. aprīlis) bija jau norādīts “sakarā ar dažādību esošo tiesību tradīcijās šī tiesību norma [Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts] bija iestrādāta savādākā veidā (civiltiesiskās sankcijas sodi ir no neesamības, spēkā neesamības, atcelšanas, neefektivitātes līdz nepiemērojamībai). [...] Turklāt tiesas lēmuma, ar kuru noteikumu atzīst par negodīgu, ietekme sākas no līguma noslēgšanas (*ex tunc*). Ir diezgan grūti izvērtēt, cik lielā mērā dažādu valstu sistēmas sasniedz šādus rezultātus, taču pastāv bažas, ka tas tā nenotiek vienmēr” (19. un 20. lpp.). Savienības likumdevēja uzmanība bija jau pievērsta šai problēmai. Jānorāda, ka Direktīvā 93/13 jaunākie grozījumi ir izdarīti ar Direktīvu 2011/83 un neviens no šiem grozījumiem neskar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu.

71 — Skat. Civilt kodeksa 1303. pantu kopā ar *LGDCU* 83. pantu.

68. Tā kā Savienības tiesībās nav paredzēts saskaņot nedz sodus, kas ir piemērojami gadījumos, kad tiek konstatēts noteikuma negodīgais raksturs⁷², nedz arī apstākļus, kādos augstākā tiesa nolemj ierobežot savu spriedumu ietekmi, pašreizējā situācija ietilpst dalībvalstu iekšējā tiesību sistēmā saskaņā ar procesuālās autonomijas principu. Tomēr šie noteikumi nedrīkst būt mazāk labvēlīgi par tiem, kas reglamentē līdzīgas valsts tiesībām pakļautas situācijas (līdzvērtības princips), un tie nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt to tiesību īstenošanu, kuras [patērētājiem] piešķirtas Savienības tiesībās (efektivitātes princips)⁷³.

69. Kas attiecas, pirmkārt, uz līdzvērtības principu, tas nosaka, ka attiecīgais valsts noteikums ir bez atšķirībām piemērojams prasībām, kas pamatotas ar Savienības tiesību pārkāpumu, un tām, kas pamatotas ar iekšējo tiesību neievērošanu, kuru priekšmets un pamats ir līdzīgi⁷⁴. Neskarot iespējamās turpmākās iesniedzējtiesas pārbaudes, no lietas materiāliem un it īpaši no Spānijas valdības rakstveida apsvērumiem izriet, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) neattiecinā spēju ierobežot savu spriedumu iedarbību laikā tikai uz strīdiem, kas saistīti ar Savienības tiesībām, un ka tā jau ir izmantojusi šādu iespēju tīri iekšējos strīdos⁷⁵. No objektīva skatu punkta iespēja *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) ierobežot savu spriedumu iedarbību laikā man nerada šaubas attiecībā uz tās atbilstību līdzvērtības principam.

70. Otrkārt, kas attiecas uz efektivitātes principu, ir jāatgādina, ka Tiesa vairākkārt jau ir nospriedusi, ka ikviens gadījums, kad rodas jautājums, vai valsts procesuāla norma padara neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtinā Savienības tiesību piemērošanu, ir jāanalizē, ņemot vērā šīs tiesību normas nozīmi⁷⁶ visā procesā, tā norisi un tā īpatnības kopumā dažādu instanču valsts tiesās, un šajā ziņā attiecīgajos gadījumos ir jāņem vērā principi, kas ir valsts tiesu sistēmas pamatā, tādi kā it īpaši tiesiskās noteiktības princips⁷⁷. Līdz ar to *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) sprieduma ierobežošanas laikā ietekme uz Direktīvas 93/13 efektivitāti, pirmkārt, ir jāizvērtē atbilstoši tās mērķim, otrkārt, paturot prātā valsts tiesību sistēmas principus, kas lika pieņemt lēmumu ierobežot minēto ietekmi.

71. Ņemot vērā *Direktīvas 93/13 objektīvo mērķi*, kā tas tika norādīts, analizējot Tiesas judikatūru, atbilstoši Direktīvas 93/13 6. un 7. pantam sodiem par negodīgiem noteikumiem būtu jābūt preventīvai ietekmei attiecībā uz komersantu un tiem būtu jāatjauno īsts līdzsvars starp šo pēdējo un patērētāju. Kā esmu to norādījis iepriekš, sākot no 2013. gada 9. maija, komersanti vairs nedrīkst izmantot noteikumus par procentu likmes minimumu⁷⁸ un šie noteikumi ir jāizslēdz no esošajiem

72 — Skat. neseno spriedumu, 2016. gada 14. aprīlis, *Sales Sinués un Drame Ba* (C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:252, 31. punkts).

73 — Pēc analogijas skat. spriedumus, 2009. gada 6. oktobris, *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, 38. punkts); 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 46. punkts); 2013. gada 21. februāris, *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 26. punkts); 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 50. punkts); 2013. gada 30. maijs, *Jórös* (C-397/11, EU:C:2013:340, 29. punkts), un *Asbeek Brusse un de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 42. punkts); 2013. gada 5. decembris, *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León* (C-413/12, EU:C:2013:800, 30. punkts); 2014. gada 27. februāris, *Pohotovost* (C-470/12, EU:C:2014:101, 46. punkts); 2014. gada 10. septembris, *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, 50. punkts); 2016. gada 18. februāris, *Finanmadrid EFC* (C-49/14, EU:C:2016:98, 40. punkts); 2016. gada 14. aprīlis, *Sales Sinués un Drame Ba* (C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:252, 32. punkts), kā arī 2016. gada 21. aprīlis, *Radlinger un Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 48. punkts).

74 — Skat. it īpaši spriedumu *Pohotovost* (C-470/12, EU:C:2014:101, 47. punkts).

75 — Skat. Spānijas valdības rakstveida apsvērumu lietās C-307/15 un C-308/15 95. punktu.

76 — Šeit runa mazāk ir par tiesību normu nekā juridisku praksi, kas nav īsti kodificēta. Atbildot uz Tiesas jautājumu, ko tā uzdeva tiesas sēdē, Spānijas valdības pārstāvis apstiprināja, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) prerogatīvu ierobežot no spēkā neesamības izrietošo ar atlīdzināšanu saistīto seku iedarbību balsta uz Civill kodeksa 1303. panta interpretāciju.

77 — Skat. spriedumus, 2009. gada 6. oktobris, *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, 39. punkts un tajā minētā judikatūra); 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 49. punkts); 2013. gada 21. februāris, *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 33. punkts); 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 53. punkts); 2013. gada 30. maijs, *Jórös* (C-397/11, EU:C:2013:340, 32. punkts); 2013. gada 5. decembris, *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León* (C-413/12, EU:C:2013:800, 34. punkts); 2014. gada 27. februāris, *Pohotovost* (C-470/12, EU:C:2014:101, 51. punkts); 2014. gada 10. septembris, *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, 52. punkts); 2016. gada 18. februāris, *Finanmadrid EFC* (C-49/14, EU:C:2016:98, 43. un 44. punkts); 2016. gada 14. aprīlis, *Sales Sinués un Drame Ba* (C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:252, 34. punkts), kā arī 2016. gada 21. aprīlis, *Radlinger un Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 50. punkts).

78 — Protams, ja vien tie nenodrošina, ka patērētājam ir sniegta pietiekama informācija.

līgumiem. Preventīva iedarbība ir pilnībā nodrošināta, jo jebkuram komersantam, kurš pēc 2013. gada 9. maija iekļauj šādus noteikumus savos līgumos, būs jāizslēdz minētie noteikumi, kā arī jāatlīdzina summas, kuras saskaņā ar tiem samaksātas. Tādēļ komersantu rīcība no 2013. gada 9. maija neapšaubāmi mainīsies, un direktīvas efektivitāte *pro futuro* ir pilnībā nodrošināta.

72. Atliek izvērtēt situāciju pirms 2013. gada 9. maija. Noteikumi par procentu likmes minimumu tāpat tiek uzskatīti par negodīgiem un spēkā neesošiem, bet šī spēkā neesamība pilnīgu spēku iegūst, tikai sākot ar datumu, kad tiek pieņemts to konstatējošs augstākās tiesas spriedums. Lai pamatotu šādu atlikšanu laikā, *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) balstījās uz vairākiem argumentiem⁷⁹, tostarp tiesiskās noteiktības saglabāšanu tās lēmuma novatoriskā rakstura dēļ – novērtējums, kuram es tomēr nepiekrītu⁸⁰, – un pastāvošo ārkārtas apstākļu dēļ. Saistībā ar šo jautājumu *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) it īpaši uzsvēra prasību par noteikumu par procentu likmes minimumu endēmisko dimensiju, tad izvērtēja, pirmkārt, patērētāju aizsardzību it īpaši saskaņā ar Direktīvu 93/13 un, otrkārt, dalībvalsts jau tā novājinātās banku sistēmas makroekonomiskās problēmas.

73. Ar nosacījumu, ka tas ir ārkārtas risinājums, šāda pieeja šķiet pieļaujama arī attiecībā uz efektivitātes principu. Tiesa jau ir atzinusi, ka patērētāja aizsardzība nav absolūta⁸¹. It īpaši nešķiet acīmredzams, ka, lai atjaunotu līdzsvaru starp patērētāju un komersantu, bija nepieciešams vai pat iespējams⁸² katrā gadījumā atlīdzināt visas summas, kas samaksātas saskaņā ar noteikumu par procentu likmes minimumu. Direktīvā pieprasītā līdzsvara panākšana nenozīmē dot priekšroku patērētājam. Atkarībā no aizdevuma līgumu noslēgšanas datuma, pilnībā atpakaļejoša spēka neesamības rezultāts obligāti nebija līdzsvara neatjaunošana. Šo secinājumu, manuprāt, atbalsta *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) izvērtējuma divi galvenie apsvērumi, proti, pirmkārt, ka patērētājs, kam ir saistošs aizdevuma līgums, kurā ietverts noteikums par procentu likmes minimumu, varēja viegli izpirkt savu līgumu un mainīt banku, un, otrkārt, noteikuma par procentu likmes minimumu piemērošanas rezultātā netika būtiski grozītas patērētāju ikmēneša maksājumu summas.

74. Sakarā ar to, ka *jāņem vērā valsts tiesību sistēmas principi*, kuru rezultātā tika pieņemts lēmums ierobežot *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) sprieduma iedarbību laikā, tiesiskās noteiktības princips, uz ko pēdējā atsauca – atgādināšu, mazāk tās lēmuma novatoriskā rakstura dēļ, bet gan sakarā ar daudzajām iespējami skartajām juridiskajām situācijām, kas var apdraudēt noteiktas ekonomikas nozares stabilitāti –, ir problēmjautājums arī Savienības tiesību sistēmā.

75. Tādējādi, manuprāt, šādos apstākļos nedz Direktīvā 93/13 atzīto tiesību efektivitāti, nedz šīs pēdējās mērķus neietekmē *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) lēmums ierobežot negodīgu noteikumu atzīšanas par spēkā neesošiem iedarbību laikā.

76. No iepriekš minētā izriet, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts, aplūkojot to kopsakarā ar līdzvērtības un efektivitātes principiem, ir jāinterpretē tādējādi, ka tādos apstākļos kā pamatlietā tam nav pretrunā augstākās tiesas lēmums, ar kuru tā konstatē noteikumu par procentu likmes minimumu negodīgumu, liek pārtraukt to lietošanu un tos izslēgt no esošajiem līgumiem, atzīst to spēkā neesamību, vienlaikus ārkārtas apstākļu dēļ ierobežojot it īpaši ar atlīdzināšanu saistītās sekas, kuras izriet no šīs spēkā neesamības, ar datumu, kad pasludināts tās pirmais spriedums par to.

79 — Skat. šo secinājumu 11. zemsvītras piezīmi.

80 — Skat. šo secinājumu 44. un nākamos punktus.

81 — Skat. spriedumu *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615).

82 — *Restitutio in integrum* princips var tā īstenošanas brīdī nonākt konfliktā ar noteikumiem par noilguma termiņu prasījumiem.

B – Par pārējiem prejudiciālajiem jautājumiem

77. Uzskatu, ka atbilde, kuru iesaku Tiesai sniegt uz lietā C-154/15 uzdotajiem jautājumiem un pirmo jautājumu, kas kopējs lietām C-307/15 un C-308/15, ir pietiekama, lai iesniedzējtiesas varētu izskatīt pamatlietas. Tādējādi man nešķiet lietderīgi atbildēt uz pārējiem uzdotajiem jautājumiem.

78. Tomēr es vēlos formulēt vairākus noslēguma apsvērumus, lai izvairītos no jebkādas neskaidrības, ņemot vērā sistēmiskos jautājumus šajās lietās.

79. Atkārtotā, ka piedāvātais risinājums ir ierobežots ar īpašajiem apstākļiem šajās lietās un šādam augstākās tiesas noteiktam ierobežojumam ir jāpaliek izņēmumam.

80. Turklāt manis piedāvātais risinājums nedrīkst nekādā gadījumā šķist apliecinājums uzskatam, saskaņā ar kuru valsts tiesas var (vai tām vajag) piemērot kritērijus, kurus pati Tiesa izmanto, kad to lūdz ierobežot tās spriedumu iedarbību laikā. Nosacījumi, kas paredz kārtību, kādā dalībvalsts augstākā tiesa var ierobežot savu spriedumu ietekmi, no pirmā acu skata ietilpst dalībvalstu procesuālajā autonomijā, ievērojot Savienības tiesību līdzvērtības un efektivitātes principus. Šī iemesla dēļ detalizētāka labticības un būtisku traucējumu rašanās riska pamatprincipu analīze saskaņā ar *RWE Vertrieb* judikatūru⁸³, uz kuru *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) vairākas reizes atsauca, man nešķiet jebkurā gadījumā iedarbīga. Savukārt ir svarīgi atgādināt, ka Tiesa saskaņā ar Savienības tiesību pārākumu un vienveidīgu piemērošanu ir pilnībā kompetenta, lai izvērtētu, vai valsts prasības attiecībā uz augstāko tiesu, kurām ir vispārēja jurisdikcija Savienības tiesību piemērošanai, spriedumu iedarbības ierobežošanu laikā, atbilst Savienības tiesībām.

81. Visbeidzot, no lietā C-308/15 uzdotā astotā prejudiciālā jautājuma formulējuma izriet, ka iesniedzējtiesa balstās uz pieņēmumu, ka pienākums attiecināt ar atlīdzināšanu saistīto seku, kuras izriet no noteikuma par procentu likmes minimumu spēkā neesamību, ierobežošanu, kas nolemta, izskatot kolektīvo prasību *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa), attiecināt arī uz individuālajam prasībām, kas celtas pret tiem komersantiem, pret kuriem *Tribunal Supremo* nebija celta šī kolektīvā prasība. Spānijas valdība gan savos rakstveida apsvērumos, gan tiesas sēdē apstiprināja, ka šāda prasība par automātisku paplašināšanu Spānijas tiesību sistēmā nepastāvēja⁸⁴. Lai gan ir taisnība, ka *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) judikatūra ir kā Spānijas tiesību sistēmas papildinājums⁸⁵, tas neskar jebkuras valsts tiesas tiesības, kurā celta prasība atzīt noteikumu par procentu likmes minimumu par negodīgu, pašai izvērtēt apstākļus un lemt, vai tajā izskatāmajā konkrētajā gadījumā šie apstākļi ir identiski, kā rezultātā vajadzības gadījumā būtu jāpiemēro *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) judikatūra. Šādos apstākļos lietā C-308/15 uzdotais astotais prejudiciālais jautājums neprasa turpmāku Tiesas papildu rīcību. Jebkurā gadījumā, tā kā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa) pieņemtais risinājums, manuprāt, nav nesaderīgs ar Savienības tiesībām, valsts tiesu īstenotajā tā piemērošanā ir ievērots vienlīdzības princips, kā arī procesuālās ekonomijas princips.

V – Secinājumi

82. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *Juzgado de lo Mercantil n° 1 de Grenade* (Granādas komercieties Nr. 1) un *Audiencia Provincial de Alicante* (Alikantes provinces tiesa) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi: Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 6. panta 1. punkts, aplūkojot to kopsakarā ar līdzvērtības un efektivitātes principiem, ir jāinterpretē tādējādi, ka tādos apstākļos kā pamatlietā tam

83 — Spriedums, 2013. gada 21. marts (C-92/11, EU:C:2013:180).

84 — Tādējādi skaidri identificējama noteikuma trūkuma dēļ nav iespējams veikt tādu analīzi, kādu Tiesa veica, pieņemot 2016. gada 14. aprīļa spriedumu *Sales Sinués un Drame Ba* (C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:252, 32. un nākamie punkti).

85 — Saskaņā ar Civill kodeksa 1. panta 6. punktu.

nav pretrunā augstākās tiesas lēmums, ar kuru tā konstatē noteikumu par procentu likmes minimumu negodīgumu, liek pārtraukt to lietošanu un tos izslēgt no esošajiem līgumiem, atzīst to spēkā neesamību, vienlaikus ārkārtas apstākļu dēļ ierobežojot ar atlīdzināšanu saistītās sekas, kuras izriet no šīs spēkā neesamības, ar datumu, kad pasludināts tās pirmais spriedums par to.